

Johannes 100

Pappilan elämää

Näin pääsiäisen aikaan sopii kohdistaa huomio Johanneksen seurakunnan tapahtumiin vuosisata sitten. Osummekin mielenkiintoiseen muutosvaiheeseen, sillä uusi kirkkoherra oli juuri astumassa sisään pappilan portista. Pyhän Johanneksen seurakunnan edellisen kirkkoherran Viktor Hämäläisen paikka jäi avoimeksi jo 1914, mutta virantäyttö oli pitkälinen prosessi. Tämä ei ollut Johanneksessa uutta. Virkaa tekevänä kirkkoherrana toimi Väinö Rautiainen yli kolmen vuoden ajan.

Johanneksen pappila 1917 Viktor Svaetichinin vesivärimaalauksena.

Kuva: Lahden historiallinen museo/Suvi Virtanen.

Heinäkuussa 1916 voitiin Virallisesta lehdestä lukea, että Alajärven kirkkoherra **Jonathan Gummerus** oli valittu vastaavaan tehtävään Johannekseen. Viran vastaanotto oli päätetty päivämäärään 1.5.1917. Mitään perusteluja noin pitkälle siirtymäajalle ei ole tullut vastaan.

Valittu oli konkariainesta, iältään jo 68-vuotias ja saanut rovestin arvonimenkin kaksi vuosikymmentä aikaisemmin. Kirkkoherrana hän toimi kuolemaansa asti vuoteen 1931, siis selvästi yli 80-vuotiaaksi.

Korkean iän ja kasvavan seurakunnan haasteet johtivat siihen, että seurakuntaan palkattiin apulaispappi. Siinä tehtävässä toimi ensin kirkkoherran oma poika **Erkki Gummerus** vuodesta 1921 ja hänen saatuaan viran muualta tehtävää hoiti **K.A. Aukee** vuodesta 1924. Pappilan pihapiiriin rakennettiin näistä syistä lisää asuintiloja.

Johannekseen tuli uuden kirkkoherran myötä yksi maan vanhimmissa pappissuvuista. Kohtalon oikuista myös kansalaissodassa isänsä menettänyt **Juhani Rekola** vietti varhaisimpia

lapsuusvuosiaan Johanneksen pappilassa. Kirkkoherra oli hänen isoisänsä ja Erkki Gummerus siten hänen enonsa. Rekola tuli aikanaan sotilaspappi ja Tukholman suomalaisen seurakunnan pitkäaikainen sielunpaimen. Suvun henkilöyhteys johannekselaisiin ja yhteys Johanneksen pappilaan pysyi yllä 1980-luvun jälkipuolelta asti Juhani Rekolan kirjoituksissa ja muistorikakissa keskusteluissa.

Pappilan päärakennus oli tuossa vaiheessa uudehko, rakennettu 1890-luvulla. Pappila oli myös merkittävän

Jonathan Gummerus pappilan portailla, kuvassa myös pastori Aukee tyttärensä kanssa. Kuva on 1920-luvun jälkipuolelta. Johannes-Seuran arkisto.

kokoinen maatila, jonka hoitajana kirkkoherra **Igoni** oli edellisen vuosisadan lopulla kunnostautunut. Hän pyöritti karjatalouteen suuntautunutta tilaa meijeritoimintaa myöten. Uusi kivinavetta oli tehty vuosisadan alussa. Kirkkoherran viranhoidon vaihdosten ja sijaisuuksien johdosta pellot olivat sata vuotta sitten vuokrattuina ja todennäköisenä vuokraajana oli **Vihtori Tamminen**. Myös **J. Pentti** mainitaan peltojen vuokraajaksi vuosisadan alkuvuosikymmeninä. Pappilan kokonaispinta-ala oli tuohon aikaan

240 ha. Pappilan päärakennus tuhoutui täydellisesti ilmapommituksessa tammikuussa 1940.

Värivalokuvia meillä ei ole sadan vuoden takaa, mutta taiteilija **Viktor Svaetichin** kiersi Karjalankannasta ja ikuisti sen ajan maisemaa rakennuksineen. Johannekseen hän osui juuri 1917. Siksi voimme ihailla pappilan kestästä kauneutta väreissä täsmälleen Johannes100 -teeman mukaisesti.

– Hannu Rastas –

Seuran kevätkokous Piikkiössä

Kokousväkeä syventyneen toimintakertomuksen sisältöön. Vasemmalta Arto Kesäläinen, Pekka Teräväinen, Raimo Salmi, Helge Toivonen, Hilikka Heinonen sekä Riitta Kukkonen. Kuvat: Liisa Katajainen

Johannes-Seuran kevätkokoukseen osallistui ainoastaan 14 seuran jäsentä. Kokouksen avasi taloudenhoitaja **Matti Puusa** toivottaen osallistujat tervetulleiksi. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin **Hannu Rastas**, sihteeriksi **Soile Suomi** sekä pöytäkirjantarkastajaksi **Helge Toivonen** ja **Hilikka Heinonen**. Todettiin kokouksen laillisuus eli ilmoi-

tukset kokouksesta oli hoidettu ajoissa Pitäjälehti Johannekselaiseen ja Karjala-lehteen.

Taloudenhoitaja esitteli vuosikertomuksen, josta keskustelua herätti jäsenistön määrä ja sen laskenta. Vuosimaksun suorittaneita jäseniä listoilla oli 535. Siihen lisättävien ainaisjäsenien määrä jää arvionvaraiseksi,

Seuran taloudenhoitaja Matti Puusa esitteli tilinpäätöksen numeroita ja taustoja.

koska kaikista edesmenneistä ei saada suoraa tietoa. Yhdessä kunniajäsenen kanssa lukema arvioitiin kuitenkin yli sadaksi. Keskusteltiin myös siitä, ettei uuraalaisten tulo Johannes-Seuran jäseniksi onnistunut. Nykyisin heidän toimintansa jatkuu Uuras-Kiltana. Todettiin jäsenperiaatteissa olleen myös erilaisia käytäntöjä, esimerkiksi uuraa-

laisilla kaikki yli 80-vuotiaat olivat vapaita jäsenmaksusta.

Toimikuntien yhteenvedot viime vuodesta olivat liiteaineistona. Kansallispukutoimikunnan vetäjä **Sirpa Saaristo** esitteli osaltaan työvaihetta ja kertoi, että viime vuoden toimintaan perustuva tärkeä välimaksatushakemus on tehty ja siihen saadaan päätös 19.5. mennessä. Mittava kansallispukuhanke on antanut virikkeitä muidenkin seurojen pukuhankkeille. Keskustelun päätteeksi seuran toimintakertomus hyväksyttiin.

Matti Puusa esitteli yhdistyksen tilit ja tilinpäätöksen. Sen yhteydessä keskusteltiin seuran omistaman huoneiston arvosta ja taloyhtiön valmistelemasta remontista kustannuksineen. Kuultiin toiminnantarkastuslausunto, vahvistettiin tilinpäätös sekä myönnettiin johtokunnalle ja toimihenkilöille vastuuvapaus. Virallisen kokouksen jälkeen katsottiin videokuvausta viime kesän Johannesjuhlasta Kaarinassa. Jälkiviisaiden parlamentti keskusteli vilkkaasti seuran toiminnan kehittämisestä, muun muassa miten saataisiin nuorta polvea mukaan? **Pirkolle** ja **Riitalle** lausuttiin kiitokset kokousväen kahvittamisesta!

– Liisa Katajainen –

TÄSSÄ LEHDESSÄ:

Kuva kutsui Johannekseen

s. 3

Uiton Amandan eletty elämä

s. 4-5

J H Erkki opettajana Rokkalassa

s. 8

Pönttöjä Johanneksessa

s. 8

Päätoimittajan kynästä

Johannekselaisen päätoimittaja **Hannu Rastas**

Kevättalven kirjamarkkinoilta osui matkaan laajahko teos Signe Branderin kartanokuvia. Kirjassa oli satojen kuvien ohella seikkaperäinen selvitys kuvauskierroksista kolmena kesänä 1910-1912. Yhteissatona oli kuvia lähes sadasta kartanomiljööstä. Ensimmäinen kesä kului Uudellamaalla ja toinen pääosin Varsinais-Suomen ja Hämeen maisemissa. Kolmas kesäkiertos oli laajin Kymenlaaksosta Viipurin seudulle sekä pidemmälle Karjalankannakselle, sisältäen yhteensä 35 kartanon kuvauskäynnit. Kuvat lahjoitettiin Kansallismuseon haltuun, mutta kuvauskierrokset rahoitettiin yksityisin keräysvaroin. Osa omistajasuvuista sitoutui etukäteen tukemaan hanketta ja joka kesä taustavoimat vaihtuivat.

Johannes pääsi teokseen mukaan oivallisten Kirjola-kuvien kautta. Kävi ilmi, että leskirouva Edla Nobel oli yksi Karjala-kierroksen kuudesta tukijasta. Signe Brander on epäilemättä viettänyt Kirjolan ympäristössä useita päiviä, koska kuvauksia on tehty päärakennuksen ohella muissakin rakennuksissa sekä välittömän pihapiirin ulkopuolella. Kartanoissa piti viipyä pidempään myös siksi, että aina ei ollut otollinen kuvaussää. Yleisesti Brander otti kohteistaan 3-4 kuvaa, mutta Kirjolasta niitä on ilmoitettu olleen yli 20. Kirjolan kuvat eivät tulleet Kansallismuseon haltuun heti kesäkierron jälkeen, vaan vasta vuonna 1920. Niitä oli sitä ennen käytetty yhden ruotsinkielisen ja päätelmieni mukaan yhden suomenkielisen kartanokirjan kuvituksissa, vaikka jälkimmäisessä ei kuvaajan nimeä ollutkaan mainittu.

Signe Branderin kartanokuvaukset eivät rajoittuneet noihin kolmeen kesään. Hän jatkoi niitä pienemmin muodoin 1920-luvun lopulle asti. Yhteensä maisemaa tallentui noin 250 kartanosta lähes 2000 kuvan verran. Kuvausmatkat ovat olleet neiti Branderille fyysisestikin rankkoja. Raskaan kamerakaluston lisäksi matkassa on ollut laatikkokaupalla lasia eli kuvalevyjä, joille otokset tallennettiin. Lasilevytekniikka ja kameraoptiikka ovat olleet huippuluokkaa, sen kuvaustulokset osoittavat.

Kartanot eivät olleet hänen ainoa työkohteensa. Muun muassa Helsingin kaupungille hän tallensi ajankuvaa vuosina 1907-13. Yhteistyö päättyi todennäköisesti siihen, että hän käytti kameraansa tilaajan mielestä liikaa ahtailla kujilla ja ihmisten arjen kuvauksissa. Onneksi kuvasatoa ei kuitenkaan tuhottu, se vain unohdettiin lähes sadaksi vuodeksi ja löydettiin aarteena arkistojen kätköistä. Kuvaaja oli ehtinyt 1942 menehtyä köyhyydessä ja puutteessa. Signe Brander on vasta viime vuosina saanut oikean arvostuksen työnsä tuloksille ja ammattiosaamiselleen. Hänet voi nostaa I.K. Inhan rinnalle sellaisen maailman dokumentoijana, johon ei enää ole paluuta muuten kuin kuvien kautta.

Kuvista lehtemmekin saa arvokasta tietoa, jota välitämme lukijoille. Ja kuten huomaatte, kirjoittamiseenkin kuvat voivat innoittaa. Sillä tiellä jatkakaamme.

Henkilötarinoita

Lehdessä on laaja kirjo henkilötarinoita. Annamari on kirjoituskilpailun satoa, Uiton Amanda saatu Amerikan tuliaisina, J H Erkko on yhteenvetona historiaa ja runotuotantoa, kauppatarina omakohtaista muistelmaa. Eikä sekään lista vielä kaikkea kata. Tällä tavoin ihmisten, sukujen, persoonien ja tapahtumien mosaiikki vie meitä ajassa taaksepäin, mutta samalla tuo meitä lähemmäs itseämme.

Tavoitteemme on, että saatte lehden luettavaksenne jo pääsiäispyhiksi

– **toivotamme mitä parhainta pääsiäisaikaa!**

Johannekselainen

— JOHANNEKSELAISEN PERINTEEN VAALIJA ♦ 68. VUOSIKERTA —

Aineiston toimittaminen

Aineiston toimittamiseen on käytettävissä useita eri vaihtoehtoja. Mieluiten otamme vastaan valmiiksi sähköiseen muotoon tehtyä aineistoa eli sähköpostilla toimitettua, mutta kaikki perinteiset menettelytavat ovat edelleen myös käytössä. Sähköpostilla aineiston voi lähettää osoitteeseen hannu.rastas@dlc.fi tai johannesseura@elisanet.fi. Muussa muodossa Johannes-Seuran toimistoon Kaarinan Piikkiössä, osoite: **Johannekselainen**, Toimitus, Myllytie 1, 21500 PIIKKIÖ.

Pyydämme toimittamaan aineiston seuraavasti:

Seuraava numero ilmestyy kesäkuussa. Aineiston toimittaminen viimeistään 13.5. 2017 mennessä (painovp 30.5.). Heinäkuun numero painetaan heinäkuun alkupuoliskolla.

Lehti lähtee jakeluun suoraan kirjapainosta. Osa tilaajista saa sen jo painopäivää seuraavana päivänä ja kaikki kotimaan tilaajat viimeistään kolmantena arkipäivänä painopäivän jälkeen. Jos aineiston toimittamisesta on kysyttävää tai ilmenee häiriöitä jakeluaikataulussa, ottakaa yhteyttä lehtitoimikunnan jäseniin.

– Lehtitoimikunta –

Kuolleita

Aura Etholén kuoli 9.3.2017 Paimiossa. Hän oli syntynyt 22.2.1916 Johanneksessa. Kaivaten muistavat lapset puoli-soineen, lastenlapset ja lastenlastenlapset, sisar sekä muut sukulaiset ja ystävät. Siunattu läheisten läsnä ollessa.

Aira Kaarina Korpela o.s. Airikka kuollut 18.1.2017 Turussa. Hän oli syntynyt 29.12.1932 Johanneksessa, Revonsaassa. Kaivaten muistavat tytär perheineen, omaiset ja ystävät. Siunattu läheisten läsnä ollessa 17.2.2017.

Eino Anton Kesäläinen kuoli 16.2.2017 Björkbodassa. Hän oli syntynyt 1.11.1947 Kaarinassa. Kaivaten muistavat Mika, Katja, Alexandra ja Acke, Minna, Minéa ja Janda, Heidi, Jerker, Jerry, Casper ja Joonatan sekä muut sukulaiset ja ystävät. Siunattu 18.3.2017 Pyhän Katariinan kirkossa.

Merkkipäiviä

90 vuotta

14.3.1927 **Kaija Matilda Lenkkeri**
Johanneksen Karhulasta.

Aurinko tanssii

Kustaa Vilkunan Vuotuinen ajantieto kertoo, että aurinko tanssii noustessaan Pääsiäisaamuna. Entisaikoina oli tapana kiivetä ensimmäisenä pääsiäispäivänä anivarhain korkealle näköalapaikalle tähyilemään horisonttia. Karunalainen anoppini kertoi, että he joskus tosiaan nousivat Pääsiäisaamuna varhain ja menivät kotisaarensa kalliolle katsomaan aurin-gon tanssia. Ilmiön takana lienee lämpenevän ilman väreily. Nykyaajan ihminen on tietävinään kaiken ja joka asialle on oltava tieteellinen selitys. Jaoin lehtiä joitakin vuosia sitten, mutta pääsiäisaikaan oli muutama päivä, jolloin lehti ei ilmestynyt. Silloin oli pakko levätä, joten en jaksanut nousta tarkistamaan tanssiasiaa. Mutta miten tilanne siitä muuttuisi, jos MINÄ voisin todistaa jonkin asian? Pääsiäisenä hauta oli tyhjä, sen todistivat useat ihmiset. Jeesus ilmestyi myöhemmin opetuslapsilleen ja sadoille muillekin, vaikka MINÄ en ollutkaan paikalla.

Jeesus oli kolme vuotta opettanut seuraajilleen itsestään, taivaasta, Jumalasta ja niin edelleen, mutta heti kun tuli tiukka paikka, nämä liukenivat paikalta. Ei puhettakaan, että he olisivat jääneet Jeesuksen tueksi. Miten niin äkkiä unohtuivat kaikki ne voimalliset teot, jotka Jeesus oli tehnyt, aivan ilmeisestikin Jumalan voimalla? Ja mistä näihin pelkureihin tuli voima ja rohkeus myöhemmin todistaa ylösnousemuksesta? Jos tämä olisi humpuukia, niin eihän kukaan laittaisi elämänsä alttiiksi sellaisen takia. Syy on selvä: hauta oli tyhjä, Jeesus ilmestyi heille, he täytyivät Jumalan Pyhällä Hengellä. Se oli jo nähty, mitä heidän oma voimansa, ihmisen voima oli: yhtä tyhjän kanssa! Meillä on sama vaara kuin opetuslapsillakin livetä omaan voimaamme ja luottaa ihmisviisauteen.

Jeesuksen ruumiillinen ylösnousemus antoi opetuslapsille varman todisteen siitä, että ihmisen elämä ei pääty kuolemaan. Meidän elämämme voi olla inhimillisesti katsoen aika surkeaa. Meillä on sairauksia, niin ruumiillisia kuin henkisiäkin. On ahdistusta ja kaikenlaista kipua. Mutta jos tunnemme Jeesuksen omana Vapahtajanamme ja uskomme Häneen, niin millään muulla ei ole väliä, ei maallisella onnella tai onnettomuudella. Jeesus on ylösnoussut, totisesti ylösnoussut! Ei ole mitään pelättävää, Jumala pitää kaikesta huolen. Aurinko paistaa, on uusi kevät!

100v. itsenäisyyttä ja itsepäisyyttä

Karjalaiset kesäjuhlat Jyväskylässä 16.-18.6.2017

Karjalaiset kesäjuhlat osana Suomi 100 -tapahtumaketjua

Karjalan Liitto ja Keski-Suomen piiri ovat jo reilun vuoden ajan rakentaneet suurta juhlaa, joka on samalla osa Suomi 100 vuotta -tapahtumaketjua. Juhlavuoden tapahtuma on kokonaisuudessaan Jyväskylän Paviljongissa.

Tapahtumakalenteri

HUHTIKUU

- 22.4.** Päättilän koulupiiriläisten kevättapaaminen klo 13 Littoisten monitoimitalolla.
- 22.4.** Uuras-Kilta ry:n sääntömääräinen vuosikokous klo 14 Karjalatalon Wiipuri-sali (3. kerros), Helsinki
- 29.4.** Kaislahden koulupiirin kokoontuminen klo 13 Littoisten monitoimitalolla, huoneet 1 ja 2.

TOUKOKUU

- 20.5.** Kansallispukuhankkeen aktivointi-/koulutuspäivä Koriston Tallilla Kaarinassa, ks. sivu 3. Käsityökerho peruutettu hanketapahtuman vuoksi.
- 26.-28.5.** Hörkön sukuseurojen matka juurille.

KESÄKUU

- 2.-4.6.** Kotiseutumatka Johannekseen. Kohteina Johanneksen kylät: Vaahtola, Rokkala, Kukkola, Koskijärvi, Tikkala, Kaijala, Karhula sekä saarikohteet Huunonsaari, Revonsaari ja Haltiansaari.
- 27.-29.6.** Kaislahtelaisten perinteinen matka Viipuriin ja Uuraan suuntaan, ks. sivu 7.

ELOKUU

- 5.8.** Johannesjuhlat Paimiossa.

Johannes-Seuran toimiston aukioloajat

Huhtikuu

KE 19.4.....	klo 12-17
KE 26.4.....	klo 12-17

Toukokuu

KE 3.5.....	klo 12-17
LA 6.5.....	klo 11-15
KE 10.5.....	klo 12-17
KE 17.5.....	klo 12-17
LA 20.5.....	klo 11-15
KE 24.5.....	klo 12-17
KE 31.5.....	klo 12-17

Kesäkuu

LA 3.6.....	klo 11-15
KE 7.6.....	klo 12-17
KE 14.6.	klo 12-17
KE 21.6.....	klo 12-17
KE 28.6.....	klo 12-17

VIIPURIN LAULUVEIKKOJEN KONSERTTI 22.4.

Viipurin Lauluveikot (VLV) täyttää tänä vuonna 120 vuotta. VLV on maailman toiseksi vanhin suomenkielinen mieskuoro. Kuoron juhluvuden suojelijana toimi tasavallan presidentin puoliso rouva Jenni Haukio. 120-vuotisen matkan kunniaksi kuoro järjestää juhlakonsertin 22.4.2017 Helsingin Musiikkitalossa, musiikillisesti Suomen parhaiten soivassa areenassa. Karjalaisen mieskuorolaulun lipunkantajana kuoro sekä vaalii vanhaa, että luo uutta karjalaista kulttuuria ja musiikkiperintöä.

Juhlakonsertin johtavat director musices Urpo Rauhala ja Ilkka Aunu. Solisteina mm. oopperalaulajat Johanna Rusanen ja Esa Ruuttunen. Lisäksi ohjelmassa yllätysnimisiä ja -esityksiä.

Liput ovat ennakoon € 30/kpl, ovelta € 32,50 kpl. Ryhmäliput (30+ kpl) on tarjolla €25/kpl hintaan. Ennakkotilaukset sähköpostilla: info@viipurinluluveikot.fi. Saatte varauksen jälkeen vahvistuksen ja maksuohjeet sekä laskun.

JYVÄSKYLÄ

Valokuva herätti kaipuun Karjalaan

Kivimiehen ja Ailan mökki, ”joka kutsui luokseen”.

Johannes-muistoni lapsuudesta ovat noin yhden vuoden ajalta, ja ne ovat pikkutytön muistoja. Aikuistuessani Turun seudulla Karjala jäi mielessäni taka-alalle. Tuli lapset ja perhe. Karjalaisuus kuitenkin uinui minussa hiljaisena. Kesäisin kaippuu Karjalaan heräsi minussa ilmeten haluna matkustaa Itä-Suomeen. Jo Lappeenrannassa kuulin karjalan-murretta. Halusin, että pääsen niin pitkälle rajalle kuin vain Vaalimaan kautta voi päästä. Runon ja rajan tie oli kulkureittinä.

Ljuba ja Aila.

Aila ja Mari Rokkalanjoella.

Aila (keskellä), Mari ja mökin mies Valko-Venäjältä.

Tätini oli vakituinen Johannesjuhilla kävijä. Hän toi tullessaan ”Sie ja mie”-tuotteita sekä kertoili tapaamistaan tutuista. Kysellessäni äidiltäni vanhoja asioita Johanneksesta hän vastasi: ”Mitähä näist. Se, mikä on kerra mänt, on ainaaks mänt.” Äiti kai puki kaipuunsa näin.

En muista, millä tavoin tutustuin Turussa erääseen **Arposen** suvun edustajaan. Juttelimme, ja siinä kävi ilmi, että olimme molemmat Johanneksesta. Hän minua seitsemän vuotta vanhempana muisti minun käyneen mummoni kanssa heillä. Mummo oli kehrännyt lankaa. Minä en muista Arposten talon sijaintia.

Siinä puhellessamme kumpikään meistä ei muistanut kertoa nykyistä sukunimeään. Aikaa kului, ja tapasin taas hänet sattumalta kaupungilla. Hän kertoi käyneensä Johanneksessa ja ottaneensa kuvan **Kivimiehen** mummon ja **Ailan** mökistä. Kuva oli hänellä, muttei hän tiennyt, millä nimellä ja mihin osoitteeseen lähettää. Ei kestänyt kauankaan, kun kuva jo oli minulla.

Pidin kuvaa esillä ja katselin useasti sitä. Äiti ja tati olivat jo kuolleet, joten he eivät olleet enää kuvaa näkemässä. Minusta alkoi tuntua kuvan puhuttelevan minua: ”Etkö voisi tulla Johannekseen?” Lähteminen tuntui

oudolta, kukaan sukulaisistani ei ollut käynyt siellä evakkoonlähdön jälkeen.

Sitten alkoi tapahtua. Olin Varissuon Itäkeskuksessa kassajonossa, kun kuulin edessäni olevan miehen haastavan minulle tuttua tutumpaa murretta. En voinut olla kysymättä häneltä, onko hän kotoisin Viipurin seudulta, ehkä Johanneksesta. Sain vastauksen: ”Johanneksestaha.” Kysyin, onko hän käynyt siellä. Vastaukseksi mies vastasi: ”Hyvi usiast. Tahtoisit sie tulla joskus kerall, kun myö lähettää?” Hän otti ostoskuitin ja kirjoitti siihen nimeni ja puhelinnumeroni. Ajattelin, ettei lappu tallessa miehen taskussa pysy, häviää se varmasti häneltä.

Kävimme katsomassa pihaa, jossa oli kasvamassa mansikoita ja marjapensaita. Mies kasvatti myös perunaa ja kasviksia. Hän kasvatti itselleen sekä myös myi niitä torilla. Olin hyvilläni, kun kotipiha oli pidetty niin hyvässä kunnossa. Kävi ilmi, että mies asui kirkonkylässä ja piti mökkiä kesäpaikkana ja viljelypalstana. Kiitettyämme ja käteltyämme isäntää lähdimme majapaikkaan ajatuksena ”tänne tullaan taas ensi kesänä”.

Vuosi vierähti nopeasti. Kysyessäni Marilta, lähtisikö hän mukaani Johannekseen, vastaus oli kyllä. Kesä oli kauneimmillaan saapuessamme taas Johannekseen. Mitään sellaista tun-

nekuohua ei ollut kuin ensimmäisellä kerralla. Lokki-hotellissa yövyttyämme lähdin Marin ja Boriksen vaimon **Ljuban** kanssa Ämmänsuomäelle. Mökissä ei ollut omistaja kotona. Pyysin Maria kuvaamaan mökkiä joka suunnalta, ties vaikka mökki ei enää kauaa tällainen olisikaan. Ljuba soitti pojalleen, joka tuli autolla paikalle. Kävimme Rokkalanjoella, Johanneksen asemalla ja hautausmaalla. Lopuksi mie ja Mari saimme kutsut Ljuban ja Boriksen kotiin teelle. Kaikki tapaamamme ihmiset olivat ystävällisiä. Historian kululle me pienet ihmiset emme ole rajan kummallakaan puolella mitään voineet.

Oli taas jätettävä Johannes. Matkat sujuvat aina saman kaavan mukaan, milloin hitaammin, milloin nopeammin. Turkuun tultuani vein valokuvat heti kehitettäväksi. Saatuaani valmiit valokuvat pyysin tytärtäni Outia niitä katsomaan. Kuvia katseltuaan hän sanoi voivansa lähteä Johannekseen **Juhokustin** kanssa.

Oli taas kesäaika, kun tein Outin ja Juhokustin kanssa matkan Johannekseen. Olimme jälleen yötä Lokki-hotellissa. Seutu oli minulle jo niin tuttua, että lähdimme kolmisin kävelemään Ämmäsuonmäelle. Menimme hautausmaan läpi ja Koiviston radan yli. Vielä pieni ylämäki ja vasemmalle entisen Koiviston maantien varteen. Ensimmäisenä oli iso, uusi talo ja vielä toinenkin. ”Mökki on nyt purettu”, sainoin. Kävelimme vielä jonkin matkaa. Tässähän se koti on. Mökin ympärille oli rakennettu korkea lauta-aita, ja vain vähän mökin kattoa näkyi aidan

– Aila Savikko –

Kansallispukutoimikunta tiedottaa

Projektimme suuri päivä on lähestymässä. Uusi Johanneksen naisen kansallispuku julkistetaan pitäjäjuhlassamme Johannesjuhilla 5.8.2017 Paimiossa. Sitä ennen on vielä puvunkin kanssa paljon puuhaa.

Kolmas koulutuspäivä pidetään lauantaina 20.5. Koristontallilla Kaarinassa. Kouluttajina siellä ovat **Soja Murto-Hartikainen** ja **Minna Koskinen**. Soja on luvannut tutustuttaa meidät kansallispuvun käsinkudottuihin hame- ja esiliinakankaisiin ja niiden valmistukseen sekä opettaa esiliinan solmiamisnau-

hojen kudontaa pirralla. Minna jatkaa ompelun opetusta, esim. silkkikan-kaan (röijy) käsittelyä ym. Jos sinulla on nauhapirta ja kudontakäpyjä, ota ne mukaan ja lisäksi pari metriä kanttinauhaa. Langat Soja on luvannut tuoda mukanaan ja niitä voi ostaa häneltä.

Koulutuspäivän tarkempi ohjelma ilmoitetaan myöhemmin.

Varaa jo nyt kalenteriisi nämä kaksi päivää, 20.5. ja 5.8.!

Kansallispukutoimikunnan puolesta
– Hannele Kajander –

Pukuperinteitä Karjalasta: Johanneksen naisen kansallispuvun valmistaminen
Johannes-Seura ry / Maaseudun kehittämisrahasto / Leader toimintaryhmä Varsin Hyvä ry

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER Varsin Hyvä

Uiton Amanda

Perhe ja kotipaikka

Mummomme **Amanda** syntyi **Adam** ja **Eva** (o.s.Hörkkö) **Tikan** seitsenlapsiseen perheeseen toiseksi vanhimpana lapsena. Aatami jäi leskeksi ensimmäisestä avioliitostaan, josta hänellä oli tytär. Lapsia oli näin laskien kahdeksan. Lapset syntymäjärjestyksessä: **Maria** 1884, **Rikhard** 1888, **Amanda** 1890, **Vilhelmiina** 1893, **Erland** 1895, **August** 1898, **Aino** 1901 ja **Ida** 1905.

Adam, Aatami, Tikka oli talon isäntä ja hänen kerrotaan olleen vankkarakenteinen ja voimakas mies; hän hoiti itse kaikki raskaimmat työt ja askareet. Talouteen ja karjatalouteen liittyvien töiden hallinnan hän jätti vaimolleen Evalle. Eva, **Uiton Ieva**, mamma ja ”vanha mummo”, joilla nimillä hänet tunnettiin, oli talon sielu ja henkinen voima. Luonteeltaan hän oli säästäväinen ja tiukka, jopa ankara, töissään ahkera ja tarmokas. Hän luotti vain omaan itseensä ja Jumalaan tarkoittaen lastensa sekä talon parasta.

Perheen kotipaikka oli nimeltään **Uitto**, ja se sijaitsi noin kilometrin päässä muusta Tikkalan kylästä Rokkalanjoen varrella ja Koskijärven kylästä pari kilometriä ylävirtaan. Tie Uittoon kulki metsän halki ja sitten pellon reunasta suoraan talolle. Alue pihan ja joen välissä oli loivasti viettävää rinnettä. Rakennukset oli sijoitettu rinteeseen yläosaan ja tupa niiden yläpuolelle. Tie jatkui joen yli siltaa pitkin aina Harraissuon pelloille saakka. Jokimaisema hyvin hoidettujen rakennusten kanssa muodosti kauniin idyllin.

Elämänmeno perheessä

Maalaistalossa oli paljon tekemistä, eikä ulkopuoliseen työvoimaan ollut varaa kuin suurilla kartanoilla. Lasten varttuessa kukin vuorollaan oppi kaikki työt, joissa osaamista tarvittiin. Heidän vastuunsa töistä kasvoi vuosi vuodelta. Lapset kasvoivat kurissa ja herran nuhteessa ja opetettiin pelkäämään Jumalaa. Uitto oli lapsilleen koti, koulu, työpaikka ja Herran huone.

Talossa oli puolisen tusinaa lehmää, pari hevosta ja kymmenisen lamasta, joitakin sikoja sekä kanala. Vuoroviljelynä viljeltiin heinää ja kauraa, mutta myös ruista, vehnää ja ohraa omiin tarpeisiin. Perunoita ja juureksia sekä vihanneksia viljeltiin myös. Puutarhassa oli omenapuita ja runsaasti

marjapensaita. Pellavaakin kasvatettiin joka vuosi kankaita, vaatteita ja myyntiä varten.

Lapsuus ja koulunkäynti

Amanda, Manta, tuli perheeseen, jossa oli jo kaksi vanhempaa lasta. Sisarpuoli kävi tuolloin kuudetta ja vanhempi veli oli yli vuoden ikäinen. Lapset syntyivät tasaisesti parin kolmen vuoden välein, ikään kuin perheessä olisi suunniteltu, ettei ole liian monta pienokaista kerrallaan.

Eva-äiti opetti ensin Mariaa ja sitten Amandaa leipomisessa, ruoanlaitossa ja eläinten hoidossa. Kutomisesta ja kankaiden teosta opittiin pian koko ketju pellavan loukutuksesta ja kehruusta kangaspuiden käyttöön. Vanhimmat tyttäret katsoivat töittensä ohella nuorempien sisarustensa perään, joita alettiin opettaa ja valmentaa, kun ikävuodet ja voimat niihin riittivät. Amandalla oli seuranaan ja tukenaan sisarpuoli Maria. Vilhelmiina ja Aino tulivat vuorollaan auttamaan vanhempia sisariaan kun kykenivät, ja lopulta Idakin.

Amanda aloitti koulunkäyntinsä Tikkalan kansakoulussa. Koulu jäi kesken ja syyksi on kerrottu, ettei työllä ollut kenkiä. Yleensä kengät tehtiin itse, mutta jos materiaalia, erikoistyökaluja tai osaamista ei ollut, kengät piti ostaa Viipurista. Siihen ei ollut varaa. Manta oli koulua käydessään ja kolmanneksi nuorimman syntyessä jo kahdeksanvuotias ja hoiti sekä valvoi askareittensa ohella pienempiään. Tässä voi olla toinen syy koulunkäynnin keskeytymiseen. Perustiedot nuori Manta kerkesi oppia ja se sai riittää. Talossa ei tarvittu teoreettista kirjatieta. Ehkä väläytettiin mahdollisuutta myöhempiin opintoihin korvauksena koulun keskeytykselle. Rippikoulun mummomme kävi Johanneksen kirkolla vuosisadan ensimmäisen kymmenluvun puolivälissä. Myöhemmin Manta ja Ida liittyivät kuoroon. Tällaiset tapahtumat toivat mieluista vaihtelua arkeen. Päästiin kylille pois vanhempien ja kotiväen silmien alta.

Lapset varttuivat ja alkoivat oman elämänsä. Ensimmäisenä lähti sisarpuoli Maria. Hän avioitui **Aleksanteri Konton** kanssa Karhulan puolelle, Vilhelmiina **Konstantin Konton** kanssa Pitkämäkeen, ja Aino puolestaan myöhemmin **Emil Väisäsen** kanssa

Oikealla Amanda Tikka ja hänen edessään tytär Mirjam Tikka, jonka vieressä Taimi Kontto.

Sisarukset Amanda (vas) ja Aino Tikka.

Kauramaanmäkeen Emilin veljien ja talon muiden miniöiden sekaan. Nuorin lapsi Ida eleli vanhempien sisarien lähdettyä vielä pitkään Uitossa. **Eskonsa** hän tapasi sodan aikana ja avioitui Porissa sodan kestäessä. Amanda näytti ohittavan naimiäin, eikä sulhasta ilmaantunut. Eikö sopivaa löytynyt, vai haaveiliko Manta opiskelusta ammatteihin. Opintielle kodin ulkopuolelle ei ollut helppo päästä. Täytyi odotella niin kauan kuin muu väki pystyi hoitamaan senkin osan töistä, joka opiskelemaan lähtijältä jäi.

Opintielle

Amanda oli hiljalleen kouliintunut tilan töissä karjanhoitoon ja maidon jalostukseen. Jos mieli opiskelemaan maatalouden oppilaitoksiin, oli päästävä harjoittelemaan isommalla tilalla taikka maatalousalan laitoksessa. Harjoittelujakso oli vuoden pituinen ja siihen päälle opiskeluaika. Manta sai mahdollisuutensa, kun nuorimmat lapset olivat varttuneet aikuisikään. Hän pääsi harjoittelemaan **Saarelan** kartanoon, joka oli Kannaksen suurimpia. Oppia tuli, kun kartanossa oli käytössä uusimmat koneet, laitteet ja menetelmät. Meriittinä ja suosituksena oli harjoittelu Saarelassa hyvä. Harjoittelun jälkeen Manta haki ja pääsi meijerskäkouluun Kaislahden kartanoon.

Lapsi Mirjam

Meijerskän koulutuksen lisäksi Manta-mummomme elämä sai myös toisen käänteen Kaislahden kurssin aikana. Aika oli vierähtänyt sijainniltaan syrjäisessä Uitossa huomaamatta. Amanda alkoi nuorten riennoissa olla vanhempi kuin muut eikä enää osallistunut niihin. Sisarpuoli oli mennyt jo aikaa sitten naimisiin, niin kuin äskettäin toinen nuoremmista sisaristakin. Manta oli edelleen yksin jo kolmekymmentä täytettyään.

Kaislahdesta kotoisin oleva nuori mies nimeltään **Toivo** teki kirvesmiehen töitä kotiseudullaan ja ehkä myös kartanossa. Ei tiedetä, miten Amanda ja Toivo tapasivat ja miten asiat etenivät, mutta näiden kahden nuoren ihmisen välille kehittyi rakkaussuhde. Kurssi päättyi ja Amanda palasi Uittoon. Amanda oli kotiin tullessaan raskaana, ja lapsi syntyi seuraavana keväänä. Suhde jäi lyhyeksi ja Amanda yksinhuoltajaksi. Sen jälkeen tapahtuneesta tiedetään, ettei tytär syntynyt Uitossa. Kun lapsen syntymästä oli kulunut jonkin aikaa, Manta palasi lapsikäärönsä kanssa takaisin kotiinsa Uittoon, ja tuoreen äidin ja vastasyntyneen tytön elämä ohjautui raiteilleen. Oli vuosi 1921. Avioton lapsi oli raskas taakka. Tuntojaan Amanda purkaa kirjeessään myöhemmin jo melkein aikuiselle tyttärelleen: ”Enhän olisi saanut osoittaa Sinulle mitään rakkautta, en yhtään hyvää sanaa sanoa, ja niintein sain kärsiä ivaa ja pilkkaa. Se on koskenut minuun niin kipeästi, etten enempää olisi jaksanut kestää. Tiedäthän minkälainen on mamma?” Amanda ja Toivo eivät enää tavanneet.

Alun vaisujen vaiheiden jälkeen tunnelma Uiton tuvassa hiljalleen keventyi ja lapsi alkoi saada huomiota muiltakin kuin äidiltään. Alettiin ihastella vauvan kehitystä. Kolmen kuukauden vanhana vauva jo kierähti vatsalleen ja joku ihmetteli: ”...on ko sorsa, pää pystys.” Taloon ja tupaan oli tullut lapsen mukana uutta elämää, ja se viehätti kaikkia. Amandan ja lapsen kotiinpaluun jälkeinen varovainen tunnelma oli muuttunut iloisemmaksi. Totuttiin tulokkaaseen, joka otettiin rakkaudella perheenjäsenenä vastaan. Ehkä tapahtunutta ei täysin hyväksytty, mutta sen kanssa opittiin elämään.

Uitossa elettiin eteenpäin, tytär varttui kouluikänsä ja hänen piti päästä Lippolaan saakka koulua käymään. Rikhard, joka oli taitava suutari, teki Mirjamille kengät, joilla pääsi huonolakin kelillä liikkeelle. Oli materiaalia ja osaamista, mitä Amanda-äidin kouluaikoina puuttui. Rikhard-eno teki tyttölle talveksi suksetkin, joilla hiihdeltiin lumen tultua koulumatkat sekä voitettiin myöhemmin kansakoulujen piirimestaruus. Muistakin kilpailuista tuli kärkisijoja. Sukset ovat tallella sisarimme Riitan varastossa, ja ne on ajateltu lahjoitettavaksi kirjallisen synty-, tekijä- ja käyttöhistorian kanssa Suomen Ladun Janakkalan osastolle.

Meijeri

Lähiseudulla toimi kaksi meijeriä, toinen Karhulassa ja toinen Lippolan Mömmössä. Lippolan meijeri lopetettiin ja syntyi suunnitelma meijerin perustamiseksi Tikkalaan. Uusi sijainti

oli sen verran parempi, että hankkeen arveltiin kannattavan. Näin Mömmön meijeri siirrettiin Tikkalaan vuokratontille **Konsta Vyryläisen** maalle. Amanda, jolla oli jo meijerskän koulutus, alkoi 1931 hoitaa meijerin toimintaa. Mantamme oli tuolloin 40-vuotias. Hän muutti Uitosta asumaan meijerille tyttärensä kanssa, ja tämä kävi kansakoulunsa loppuun Lippolassa meijeriltä käsin. Amanda säästi rahaa tyttärensä kouluttamiseksi ja oli valmis uhraamaan sen eteen. Mirjam kävi kansakoulusta päästyään Viipurissa keskikoulun ja sen jälkeen kaksi vuotta Lahden seminaaria. Hän haki ja hänet hyväksyttiin Järvenpään emäntäkouluun, mutta suunnitelmat muuttuivat. Meijerissä eletty jakso kesti vuoteen 1936, jolloin meijerin hoitaja vaihtui ja Amanda siirtyi karjakoksi Alasommeen. Siellä hän viipyi vuoteen 1939 asti ja palasi kesäksi Uittoon. Syksyllä alkoi sota.

Talvisota ja evakko

Sota oli tehnyt Euroopassa tuloaan jo koko vuoden 1939 ajan. Kannaksella oli tehty jo kesällä linnoitustöitä ja alkusyksystä rakennettiin viestilinjoja. Marraskuussa tapahtui liikekannallepano. Taisteluiden puhjettua tuli siviiliväestöä koskeva evakuointimääräys. Ihmiset ja eläimet oli evakuoitava. Muu piti jättää, vain yhden kannettavan kas-sin sai ottaa. Tämän vuoksi ihmiset kät-kivät ruokatarpeita ja vaatteita maahan. Evakuointikäsky tuli kovin myöhään ja kokemuksen puutteen aiheuttama hätäantyminen toi mukanaan ongelmia. Eläimiä jätettiin navettoihin ja pelloille. Viivyteltiin eikä noudatettu käskyjä ja ohjeita. Seudulle jääneet paikkasivat tilannetta kykyjensä mukaan, ja evakuointi onnistui loppujen lopuksi Johanneksen seudulla hyvin.

Vaikka siviiliväestö oli heti sodan alussa evakuoitu, jäi joitakin työvelvollisiksi linnoitustöihin. Tikan veljekset Rikhard ja Erland lankonsa kanssa asuivat Uitossa vielä jonkin viikon. Amanda jäi huolehtimaan heidän ruoanlaitostaan aina jouluun asti. Kahdeksantoistavuotias tytär Mirjam oli liittynyt lottiin ja viestintälotan koulutuksen saatuaan hänet komennettiin lohkovastuussa alueella olevaan 4. L. Rak. K:aan. Mirjam toimi sodan alkuvaiheessa viestintätehtävissä rintaman tuntumassa omalla kotiseudullaan. Varhain jouluaaton aamuna äiti Manta lähetti yövartiossa olleen sotilaan mukana Mirjamille lapun: ”Me menemme nyt, Uitto on jätetty. Navetta täynnä lehmii, ota vastuu sen tyhjentämisestä. Jumalan haltuun. Äitisi.”

Matkattiin ensin Kaijalaan ja sieltä Hämeenlinnan seudulle Aitooseen, jossa tytärkin käväisi Taimin kanssa lomaa saatuaan. Lopullinen sijoituspaikka oli Porin Lattomerellä, jonne jätiin sodan, välirauhan sekä jatkosodan alun ajaksi. Porin alueelle oli pystytetty ruotsalaisten lahjoittamia omakotitaloja, joihin Amanda veljineen ja sisarukset perheineen saivat majoittua.

Saarelan kartano. Kuvat: Museovirasto.

Amanda kuvattuna luonnon keskellä.

Sodan loppuessa huoli Mirjamin koh-talosta haihtui. Jäljelle jäivät arjen murheet elämästä uudella paikkakunnalla ja kaipuu kotiin Tikkalaan. Kahtena seuraavana kesänä päästiin jo kiinni totuttuun elämään oudossa paikassa, oudolla paikkakunnalla, mutta silti kiinni tuttuun olemiseen ja elämiseen. Amanda oli täyttänyt 50 vuotta evakkoreissunsa alkuvaiheessa.

Jatkosota, paluu Uittoon ja uusi evakkous

Sota alkoi uudelleen, ja kun menestystä tuli, alkoivat toiveet kotiin pääsystä elää. Syksyn alussa joitain ryhmiä päästettiin jo Johannekseen, kun alue oli raivattu ja yösjaa löytyi. Tuho oli käynyt Tikkalan kylässä jo talvisodan kestäessä ja tuhot olivat jatkuneet venäläisten aikana. Sodan pyyhkäistessä uudestaan kylän yli osa rakennuksista kärsi lisää. Vain harvoja rakennuksia oli edes jotenkin käyttökunnossa syksyllä 1941. Mirjam pääsi käymään Uitossa jo kesän lopulla. Todettuaan tilanteen hän kirjoitti kotivälle kaiken olevan huonossa jamassa, ehkä korjauskelvotonta.

Ensimmäisten siviilien joukossa alueelle päästettiin työkykyisiä miehiä. Jotkut rakennukset olivat niin huonossa kunnossa, että ne purettiin ja materiaali käytettiin rakennustarpeina. Sitä mukaa, kun taloja saatiin kuntoon, voitiin seudulle ottaa vastaan lisää työvoimaa ja myös naisia. Työnjako saatiin toimivammaksi ja korjaustyöt etenivät nopeammin. Mummo ja hänen vanhempi veljensä Rikhard anoivat lokakuussa lupaa päästä Tikkalaan siivous- ja kunnostustöihin. Rikhard pääsi matkaan jo lokakuun puolella. Amandan luvansaanti kesti pitempään, mutta hänkin nukkui yönsä Tikkalassa Kukkosen Villen talossa jo lauantaina 22.11.1941. Uitto oli huonossa kunnossa, eikä sinne päässyt ennen huhtikuuta, kun arviot vahingoista oli tehty.

Tammikuussa tuli Mantan mietittäväksi yllättävä uutinen. Mirjam-tytär kirjoitteli rintamalta kihlautumisestaan, joka pelästytti Amanda-äidin. Häitä suunniteltiin helmikuun puoliväliin, mutta Mirjam 20-vuotiaana tarvitsi avioitumiseen äitinsä suostumuksen. Miettimisen jälkeen tytär sai äitinsä suostumuksen, vaikka omat kokemuk-sensa muistaen ensireaktio oli jyrkkä. Manta itse kuvaa tätä myöhemmässä kirjeessään: ” Kysymyksen ’mitä ajat-telen asiasta’ vastaan, että tiedän Sinun kaipaavan kotia jota Sinulla ei ollut, että jossa olisit saanut rakkautta osaksesi. Sinä tiedät hyvin, että minunkin täytyi näiden olosuhteiden pakosta olla kylmä ja tyyli.” Manta oli pahoillaan, kun ei voinut olla tyttärensä vihkiäisissä paikalla, mutta lähetti Herran siunauksen avioparille.

Tikkalaan muutti takaisin viimeistään kesän 1942 aikana suurin osa sen alkuperäisistä asujista. Kaiken kaikkiaan Karjalaan entisille asuinsijoilleen palasi yli 60 % siirtolaisista. Reilu kolmasosa ei jatkosodan aikana palannut takaisin. Lähtiessä kätkeytyä vaattei-ta, ruokavaroja, viljaa sekä perunoita löytyi hyvässä kunnossa aumoista ja kuopista. Ne turvasivat kevään ja kesän ravintotarvetta. Vanhimmat eläimet oli lopetettu evakkoon lähtiessä, mutta osa karjasta oli talvisodan evakuoinnissa joutunut Pohjanmaalle ja yksi hevo-nen armeijan käyttöön. Nämä eläimet palautettiin Uittoon vasta, kun navetta ja muut tilat oli saatu kuntoon. Eeva kävi usein itse navetassa tarkistamas-sa, miten työt siellä sujuivat. Muiden tekemiset eivät aina miellyttäneet ja palautetta tuli. Kirjeessään tyttärelleen joulun alla 1942 Manta kuvaa näitä purkauksia: ”Mamma itse käy navetassa, ei usko toisia lehmii syöttämään, sanoo, että me pilataan lehmät, niillä on tissit kurtussa ja utareet murikallaan. Hän nyt koittaa vieläks niist mitä tulloo, vai pittää myyvä pois ja saaha parempii ja tietysti parempii hoitajii.”

Peltotöihin päästiin myöhässä ja puutarhassa riitti kunnostettavaa. Koko sato jäi ensimmäisenä kesänä heikoksi, mutta sen avulla päästiin eteenpäin. Rakennuksista korjattiin ensin kana-la, jossa miehet nukkuivat. Naiset viettivät yönsä muualla, Haskossa ja Pitkässämäessä, kunnes tuli lämpimämpää ja katto saatiin pään päälle. Sauna tehtiin ja kiuas muurattiin kesällä. Uusi kotitalo valmistui leivinuuneineen vasta jouluksi 1942 heinäätöiden ja sadonkorjuun hidastaessa töitä. Osa rakennustarpeista saatiin vasta joulukuun puolivälin jälkeen. Muut rakennukset oli saatu korjatuksi kesän ja syksyn aikana. Uiton väen paluumuutto ajoittui kevääseen ja alkukesään 1942, mutta elämänrytmiin päästiin vasta seuraavana keväänä.

Totuttuaan ajatukseen Amanda oli lopulta tyytyväinen tyttärensä avio-liittoon. Nuoripari oli saanut siirron Helsinkiin, joka tuntui paljon turvallisemmalta paikalta kuin rintama. Raskaana oleva tytär muutti ensin ja aviomies **Olavi** myöhemmin. Tytär oli perustanut ensimmäisen kotinsa Invalidisäätiön tiloihin. Kun sitten esikoispoika **Osmo** syntyi maailmaan marraskuun lopulla, tuli Mantasta on-nellinen isoäiti. Manta lähetti kaikkea uudessa perheessä tarpeellista, mitä jostain sai taiotuksi taikka vähistä raaka-aineista itse tehdyksi. Tuli lakanaa, tyynyä sekä liinaa ja ruokatarpeita, jos löytyi. Mamma kuitenkin valvoi varas-tojaan tarkasti, mikä harmitti Amanda:

”Mamma on leiponut ja tehnyt kaikki, antaa meille toisille minkä antaa. Hän pitää lukon takan, ettei suinkaan niitä saa.” Amanda antoi tyttärelleen kirjeitse tarkkoja ohjeita lapsenhoidosta, kuinka lasta syötetään ja nukutetaan. Lähettipä leikkimielisesti kirjeen vasta puolen vuoden ikäiselle Osmo-pojalle. Kaikesta näkyi, että tyttären avioliitto ja poikalapsi täyttivät ilolla Amandan sydämen. Suuri ilonaihe oli myös tyttäreltä joululahjaksi saatu Kotiliesi-lehden vuositilaus, josta Manta kiitteli kirjeis-sään monet kerrat.

Kannakselle paluun jälkeiset kesät menivät nopeasti. Mirjam ja Olavi vierailivat muutaman kerran Uitossa yhdessä ja erikseen. Osmokin kerkisi pari kertaa käymään äitinsä lapsuudenmai-semissa ja isoäiti oli tyytyväinen. Isä Olavi pääsi käydessään Rokkalanjoelle kalastelemaan, mikä oli hänen mieli-harrastuksensa. Eräänä kesäaamuna hän palasi 4,5-kiloinen lohi mukanaan aamukahville. Hienoa saalista hämmästeltiin ja ihasteltiin pitkään. Anoppi oli vävystään ylpeä ja toisti monta kertaa: ”Oot sie Olavi sit etevä kalamies.” Itse Ievakin kävi saaliskalaa katsomassa, kun lohi oli harvinainen saalis. Eivät kaikki olleet sellaista edes koskaan ennen näh-neet. Sodanaikaiseen ravintotilantee-seen lohi oli loistava lisä ruokapöydässä. Herkuja ei usein saatu.

Sota eteni vuoden 1944 kesään tul-lessa vaiheeseen, jossa pelko uudesta evakkoretkestä alkoi tuntua todelta.

Tilanne rintamalla paheni päivä päi-vältä. Talvisodan kokemuksista vii-sastuneena määräys siviiliväestön evakuointiin tuli tällä kerralla aikai-semmin kuin oli pakko. Uitossakin pakattiin kaikki kuorma- ja mahtuva, jatkossa hyödylliseksi arveltu tavara mukaan. Uitosta lähtiessä käännettiin vielä katsomaan taakse jäävää maisemaa. Nyt se jäi pysyvästi, niin epäiltiin. ”Kyl nii kävi syäimest”, totesi Manta myöhemmin. **Väisäsen Yrjö** kertoi yhteisellä Johanneksen matkalla muistavansa kuin eilisen päivän kun käännettiin kotitietä Kaijalaan ja kirkonkylään johtavalle tielle. Yrjö oli 13-vuotias kesällä 1944. Päivä oli lämmin ja aurinkoinen. Yrjö lähti ajamaan Väisäsen lehmii hiljalleen tietä myöten muun väen seurattessa per-rässä. Hiukan lähempänä kirkonkylää Uiton väki, Amanda mukana, liittyivät samaan ääneti laahustavaan virtaan kohti Kaijalaa ja Viipuria. Kuului vain jalkojen, kavioiden ja kärryipyörien synnyttämää ääntä.

Tällä kerralla evakkoretki päättyi Uiton väen kohdalla ensin Tarvasjoen Kallelaan, josta sitten lopulliseen sijoitus-paikkaan Paimion Episiin. Sisaruksista **Miina**-tädin perhe sijoittui lähelle muuta-man kilometrin päähän, Aino väkineen Porin Lattomerelle ja nuorin sisko Ida Littoisiin Turun liepeille.

Sodan jälkeen

Evakkoajan alussa eläteltiin vielä hiukan toivoa Johannekseen paluustakin, mutta rauhanneuvottelujen tulosten tultua julki toivo katosi. Kannaksen koti jäi muistojen maailmaan. Alkoi uusi elämä uudella paikalla, kaikki taas kertaalleen alusta. Ainoastaan ihmiset olivat samat ja tutut. Uuteen Uittoon tulivat mukaan itse Eva, pojista Rikhard ja August **Selma**-vaimoineen sekä Olavi-poikineen. Aluksi tuli myös Amanda. Erland oli menehtynyt kaksi vuotta varhemmin 1947 Tarvasjoella. Manta hoiti jo terveydeltään heikentynyttä äitiään Ievaa, ja he asustelivat ensimmäiseksi rakennetussa pienessä talossa yhdessä. Tästä rakennuksesta tuli myöhemmin sauna. Pitkään ei Ievan elämä enää jat-kunut, vaan hän jätti tämän maailman 83 vuoden ikäisenä rauhallisesti pari päivää ennen vappua 1949.

Perheenjäsen

Amanda-mummmomme eleli toisinaan veljiensä luona Uitossa Paimiossa ja vieraili silloin tällöin myös siskonsa luona Porissa. Enimmät ajat hän asui kuitenkin tyttärensä Mirjamin luona eli meidän perheessämme Helsingissä. Perhe muutti seuraavan kymmenen vuoden aikana useaan kertaan. Kaikissa kodeissa mummulle järjestettiin oma soppi, jonne hän voi vetäytyä omaan rauhaan. Hän näytti viihtyvän perheessä hyvin saadessaan seurata lapsenlapsiensa elämää, kasvamista ja kehitystä. Mummulle kerrottiin murheet ja mummo auttoi ja lohdutti. Mummo oli kaikkien pitämä ja tärkeä perheenjäsen. Hänellä tuli 60 vuotta täyteen 1950.

Mummo viihtyi paljon keittiössä. Hän teki lukuisia sellaisia ruokia, joita enää ei juuri tehdä. Leipomisen, karjalaisten piirakoiden ja patojen lisäksi mummo teki myös simaa, mämmiä ja marmeladia. Mitään reseptejä hän ei tarvinnut. Kaikki oli muistissa hyvässä järjestyksessä: ”Avot, näihä myö tää tehääkii...” Mämminkeitosta jäi kerran hellan yläpuolelle kaapin reunaan pieni tahra, joka kuivui, kovettui ja jäi siihen ainakin siihen asti, kun muutimme vuonna 1964 muualle. Äiti taisi kerran kiertää minua, kun taltta kädessä aion sen poistaa. Hän halusi sen jäävän. Tahra oli muisto mummosta.

Ruokahuollon lisäksi mummo osallistui tai hoiti melkein kokonaan perheen vaatehuollon: parsi sukkia, korjasi ja teki vaatteita, neuloi ja virkkasi samanai-kaisesti koko ajan lisää, mitä vain tarvittiin. Reikäistä sukkaa tai revennyttä riekaleista vaatekappaletta ei talosta löytynyt. ”Se on nyt silviisii et paat ne

risat tuohon. Mie hoian”, oli mummon tuttu komento. Kaikki olivat siististi pukeutuneita, siitä mummo piti huolen.

Henkilökuva

Amanda oli olemukseltaan hoikka, jopa melkein laiha, ikäpolvensa nais-keksi kookkaanpuoleinen. Ryhti oli hyvä, kasvot kauniit ja herkat. Olemus oli nuori aivan viimeisiin vuosiin asti. Hän pukeutui vaatimattomasti pitkiin esiliinanomaisiin vaatteisiin, jotka solmittiin vyötäröllä olevalla kiinteällä kangas-vyöllä. Hänen värinsä olivat vaaleita ja asut usein ruudullisista kankaista tehtyjä. Huivi oli melkein aina päässä sitomassa ja peittämässä hiuksia, jotka ylsivät avoimina selän puoliväliin saakka. Huumorintajuinen hän oli ja hymyili paljon. Hän ei juuri puhunut, kun oli paljon ihmisiä paikalla, mutta kahdestaan tai pienemmässä piirissä kyllä. Sukulaisista Paimiossa ja Porista palattuaan totesi: ”Voi, voi ku myö haas-tettii!” Hän ei koskaan arvostellut ihmisiä taikka puhunut heistä pahaa, vaikenä vain. Haikea hän oli ajatuksiltaan ja puheiltaan, jotka liittyivät paljon Uittoon, sen elämiin ja luontoon. Hän vetäytyi seurassa helposti syrjemmäksi, mutta seurasi aina aktiivisesti vaikka etäämpää, kuunteli loppuun saakka ja ilmaisi sitten ajatuksensa, kun muut vaikenivat. Hän ei jättänyt sanomatta, jos sanottavaa oli. Voimakas äiti vaikutti ehkä vielä-kin taustalta hänen käyttäytymisensä. Ihmisiä hän ei arastellut eikä pelännyt, vaan oli tilanteissa oma itsensä. Uskonto oli mukana hartaana hiljentymisenä ja ihmisten kärsimysten ymmärtämisenä paremmin kuin näkyvänä. Meitä lapsia mummo ohjasi neuvoen, perustellen ja päättäväisesti. Hän ei antanut periksi kiukuttelulle tai mankumiselle.

Oman elämänsä ongelmista mummo pysyi vaiti. Hän kasvatti tyttärensä ilman isää tyyneesti sen enempiä selittelemättä tai valittamatta. Sekin,miksi hänen ja Toivon suhde ei jatkunut pitempään ja johtanut avioliittoon, pysyi vain hänen tiedossaan. Amanda kantoi ristinsä vaieten ja pää pystyssä. Niin hän halusi.

Haave omasta kodista

Mummmomme Amanda eli suuren osan elämänsä karjalaisessa yhteiskodissa veljiensä ja äitinsä kanssa. Lyhyen jakson ajan hänellä oli tyttärensä Mirjamin kanssa kahdestaan oma koti Tikkalan meijerillä. Kahdesti hän joutui evak-koon, uudessa Uitossa Paimiossa jonkin vuoden ja tyttärensä kotona reilun vuosikymmenen. Mummon kirjeissä näkyy toistuvasti ja selvästi oman kodin kaipuu. Lopulta mummulle saatiin hankituksi oma pieni yksiö Helsingin Pajamäestä rauhalliselta paikalta. Uiton Manta oli vihdoin saamassa hyvin ansaitsemansa oman kodin ja omaa rauhaa. Tätä ei Luoja Amandalle suonut, vaan hänen elämänsä päättyi vain vähän ennen muuttoa.

Viimeiset vaiheet

Hiitäjäntien vuosina mummo alkoi yskiskellä paljon, ja hengittäminen vaikeutui havaittavasti. ”Ohhohhoijaa”, kuului tiheään hänen kotona liikkueensa ja huokaillessaan. Keväällä 1959 mummo joutui sairaalaan. Aikaisemmin vuonna 1955 todetut keuhkovaivat olivat uusiutuneet ja pahentuneet. Nestettä alkoi kertyä keuhkoihin. Tätä oli määrä hoitaa tehostetusti sairaalassa jonkin aikaa. Hoidon piti olla rutiininomai-nen ja lyhytaikainen kestoltaan, pari viikkoa tai korkeintaan joitakin viikkoja. Mummo jätti hoitonsa tärkeimmät lääkkeet syömättä, ja se koitui hänen kohtalokseen. Amandan huonontuneen kunnon vuoksi jouduttiin lääkitystä vielä tehostamaan, ja sitä sydän ei kestänyt. Iltapäivällä huhtikuun 19. päivänä soi puhelin, johon **Riitta** vastasi. Mummo oli kuollut. Amanda-mummon elämä oli päättynyt 69 vuoden iässä kauniina huhtikuisena iltapäivänä.

Juhana Heikki Erkko – suomalainen runoilija

Juhana Heikki (Johan Henrik) Erkko eli värikkään elämän autonomisen Suomen viimeisinä vuosikymmeninä. Hän oli isänmaallinen runoilija ja näytelmäkirjailija, kansallisromantikko. Toisaalta hän ajoi nuoren polven mukana edistyksen asiaa. Johanneksen pitäjään Erkko liittyy toiminnallaan opettajana Rokkalan lasitehtaan koulussa.

Kuva: www.wikiwand.com

Erkko syntyi vuonna 1849 Orimattilassa. Hän tunsi olevansa runoilija, julkaisikin jo Runoelmia-kokoelmat I ja II. Jyväskylän seminaariin Erkko pääsi 1867 ja valmistui sieltä opettajaksi vasta 1872; hän sairasteli eikä opiskelumotivaatiokaan tahtonut riittää. Jonkinlaisen todistuksen mies seminaarista kuitenkin sai. Suomea tarvitsi tuohon aikaan kansakoulunopettajia. Uuraan kansakoulu oli hänen tähtämessään, mutta senaatin valtionapu riitti siellä vain naisopettajan palkkaamiseen. Opettajan uransa 1872 hän aloitti Johanneksessa, Rokkalan lasitehtaan yksityisessä kansakoulussa. Palkkaa hän sai 15 paperiruplaa kuussa, Suomen rahassa 50 mk. Tämä oli kuitenkin enemmän kuin Runoelmia-kokoelmat tuottivat. Työsuhde-etuina hänellä oli ilmainen asunto. Vaatimuksestaan Erkko sai 5 ruplan palkankorotuksen. Runoilijasielu kuvitteli ottavansa paikan yhdeksi vuodeksi ja ryhtyvänsä sitten päätoimiseksi runoilijaksi. Opettajuuista kesti kuitenkin toistakymmentä vuotta.

Rokkalan koulua ylläpiti venäläinen lasitehtailija. Lukujärjestys oli venäläisten yläkoulukoulujen opetussuunnitelman mukainen. Oppilaat olivat tehtaan työläisten lapsia, venäjän- tai saksankielisiä, ja joitakin suomalaisiakin joukossa oli. Saksan kieltä piti opiskella, ja Erkko oppikin saksaa paremmin kuin ikätoverinsa. Tästä oli myöhemmin suurta hyötyä lukuisilla Euroopan matkoilla. Koulussa oppitunteja oli vain neljä päivässä, joten aikaa riitti Viipurin-käynteihin joko höyrylaivalla tai kävelen. Viipuriin veti teatteri, mm. Suomalaisen teatterin vierailut. Ihastuminen näyttelijä ja laulaja **Lydia Lagukseen** sai hänet myös itse kirjoittamaan näytelmän Kokkimajori. Näytelmä Salaviinan polttajat jäi sekin kypsymättömäksi yritelmäksi, ja Erkko lopetti joksikin aikaa näytelmien kirjoittamisen. Sen sijaan kiinnostus teatteriin säilyi; hän jopa harkitsi näyttelijäksi ryhtymistä. Salaviinan polttajat koki sittemmin uuden tulemisen elokuva-na 1907.

Johanneksesta Erkko siirtyi johtajaksi Wilken alkeiskouluun Viipuriin 1874. Ongelmana oli entisen johtajan **Molanderin** kiusanteko – Erkko joutui

jopa turvautumaan omaan vuokrahuoneeseen, kun Molander piti opettajan asuntoa vielä omanaan. Lopulta riita päättyi ja halvaantunut Molander väistyi. Koulussa oli enimmillään 40 oppilasta iältään 8-20 vuotta. Johtaja ja opettaja opettivat samassa luokkatilassa koko joukkoa. Erkko keskittyi suomen kieleen, ainekirjoitukseen ja historiaan sekä uskontoon ja luonnonoppiin. Olot paraniivat siirryttäessä **Thesleffin** taloon. Erkko perusti kouluun kirjaston ja lukusalin, josta saatiin vilkas seurustelupaikka.

Viipurissa ollessaan Erkko suostui Ilmarinen-lehden toimittajaksi. Hän kirjoitti artikkeleja, runoja, kertomuksia ja pakinoita sekä hankki lehdelle avustajia. Ilmarisen saavutuksia oli suomenkielisen lyseon perustaminen Viipuriin. Tässä taistelussa Erkko oli vahvasti mukana. Lyseo saatiin aikaan kansalaiskeräyksellä nopealla tahdilla. Erkko oli toimittamassa myös Pikku Ilmiö- ja Ilmiö-lehtiä.

Viipurin Suomalaisen kirjallisuuden seurassa hän toimi eri valiokunnissa, tilientarkastajana ja suomentajana. Kun koulu lakkautettiin 1893, seura hankki hänelle 800 markan valtion eläkkeen.

Runoilijan kutsumus voittaa

Koulu-uran jälkeen Erkko toimi jonkin aikaa raatimiehenä Käkisalmessa ja kontrollöörinä eli väkijuomainvalmistuksen tarkastajana Tampereella. Koska hän oli taloudellisissa vaikeuksissa, apuun riensi viipurilainen talous- ja kulttuurimies **Juho Lallukka**. Hän, **Jaakko Häkli** ja K.A. Castren järjestivät vuonna 1894 miehelle 1200 markan

vuositulon takauksen (100 mk/kk), joka piti maksaa kirjallisuuden tuloista tai jäädä takaajien maksettavaksi. Erkko jättäytyi vapaaksi kirjailijaksi.

Erkon runotuotanto on kansanlaulunomaista riimillistä runoa, esimerkiksi runon ”Laula, tyttö” ensimmäinen säkeistö: ”Pieni tyttö, sinisilmä, / punaposki, ruususuu, / istu tuohon polvelle, / siin’ on sulle laulupuu.” Rakastumisen ihanuus ja pettyminen rakkaudessa toistuvat näissä runoissa. Isänmaalliset, kansalliset teemat taas näkyvät esimerkiksi ”Hämäläisten laulussa”: ”On mulle Suomi suloisin, / vaan Häme siit’ä kallihiin! / Sen tuskin tiedän vertaista, / niin kaunista, niin herttaista, / kuin kulta Hämeen maa.” Myös Kansalaislaulu (”Olet maamme, armahin Suomenmaa”) on Erkon tuotantoa. Runo ”Merellä” syntyi laivamatkalla hänen tuijottaessaan Pohjanmeren aaltoja ja lähti suorastaan lentoon **Oskari Merikannon** säveltämänä – laulusta tuli klassikko.

Kalevala innoitti näytelmien kirjoittamiseen. Bergbomin Suomalainen teatteri sai esitettäväkseen ”Ainon”, ”Kullervon” ja ”Pohjolan häät”. Näissä hänen tekstinsä on sovellettua kalevalamittaa: ”Tunnen kuin palava päivä, / Luojan suuri lemmen silmä, / Hautoisi unelmiani, / Aikoi’ mieleni avata / Kuin puhtoisen kukkarinnan / Puhtahalle maailmalle - -”

Ikuinen poikamies

J.H. Erkon koskaan täyttymätön haave, oma perhe, ei koskaan toteutunut. Hän ihastui ja rakastui tuon tuostakin, kosi nuoria, joskus iäkkäämpiäkin naisia, oli kihloissakin, mutta kihlaukset purkauituivat. Runoihin nämä tunteet purkauituivat: ”Jo kerran päätin, en vannonut: / vast’edes lemmest’ en laula; / vaan sydän parka on järjelle / ain’ ollut ansa ja paula.”

Juhana Heikki Erkko kuoli Helsingissä Eiran sairaalassa vuonna 1906.

J. H. Erkon palkinto oli Sanoma Osakeyhtiön kirjallisuuspalkinto, joka myönnettiin vuosina 1964–1994 parhaasta esikoisteoksesta. Palkinnon nimi on nykyään Helsingin Sanomain kirjallisuuspalkinto.

– Kaija Sipilä –

Lähteet:

J.H.Erkko. Hopeahelmiä. Karisto 1989. Otavan kirjallisuustieto. 1990. Panu Rajala, Runoilijan sydän. Otava 2006. Jyväskylän seminaarin muistojulkaisu 1863-1930. Valistus.

Kerään tarinoita, etsin haastateltavia!

Kirjoitan väitöskirjaa suomalaisista talvi-, jatko- ja Lapin sodan uskomustarinoista ja yliluonnollisiksi tulkituista sotakokemuksista. Kerään itse koettuja, sota-aikana kuultuja ja perimätietona siirtyneitä muistoja. Olen teihin yhteydessä, koska käsillä alkavat olla viimeiset ajat haastatella sotaveteraaneja, lottia, Karjalan evakkoja sekä Suomen laajalla kotirintamalla sodan aikana eläneitä ihmisiä. Jos tunnette ihmisiä, jotka voisivat johdattaa tarinoiden äärelle, kiitän yhteydenotostanne.

Sodat 1939–1945 olivat inhimillisesti katsoen herkkää ja tunteikasta aikaa. Sota merkitsi pelkoa, epätietoisuutta, huolta, uhkaa ja hätää. Toisaalta koettiin myös yhteisöllisyyttä ja toivoa. Sota-aikana selittämättömät kokemukset olivat yleisiä, ja moni ihminen on kokenut oudon kokemuksen tai kuullut uskomustarinan juuri sotarintamalla, kotirintamalla tai evakkotiellä.

Haluun tutkia, kuinka sodan uskomustarinat elävät tänä päivänä, ja kuinka tarinat ja memoraatit ovat siirtyneet seuraaville sukupolville, sodan kokeneiden jälkeläisille. Olen kiinnostunut tutkimaan, kuinka sodan uskomustarinaperinteessä näkyy vanha uskomustarinaperinne. Kuka tarinoita kertoi? Milloin? Missä? Kenelle? Miksi? Millaisia olivat kotirintaman tarinat? Kuinka eri puolilta Suomea rintamille tulneiden sotilaiden tarinat poikkesivat toisistaan? Missä sodan vaiheissa kerrottiin tarinoita? Asemasota? Hyökkäysvaihe? Syntyikö sodassa omia tarinatyyppejä?

Olen kerännyt uskomustarinaperinnettä ja paikallistarinoita Kainuussa yli kymmenen vuoden ajan. Tutkimusaiheeni on noussut kentältä, kansan syvistä riveistä. Haastatteleman ihmiset ovat halunneet usein kertoa sota-ajan tapah-tumia, joita he eivät ole kenneet järjellä ymmärtämään. Asiat ovat vaivanneet heitä vuosikymmeniä. Vanhoilla päivillä ihmiset ovat muistelleet halukkaasti: ihmetelleet selittämättömiä tapauksia, vaikkapa vihollista, johon eivät luodit pystyneet tai kuinka unen haltija pelasti hengen Tali-Ihantalan taisteluissa.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura järjestää tutkimusaiheestani kansallisen kilpakeruun syksyllä 2017. Haastattelut haluan aloittaa jo keväällä 2017, koska sodat omakohtaisesti kokeneet ovat hyvin iäkkäitä. Haluan kerätä koko Suomen laajuisen aineiston.

Tarkoitukseni on aloittaa haastattelut kevään kuluessa. Liikun toiveiden mukaiseen haastattelupaikkaan, ja otan myös vastaan puheluita, kirjeitä ja sähköposteja. Olen kiitollinen kaikista yhteydenotoista, jotka koskevat omia kokemuksia tai muilta kuultuja tarinoita toisen maailmansodan uskomusolennoista, voimista ja ilmiöistä. Suoritan haastattelut kunnioittavassa hengessä ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keruuohteja noudattaen.

Referenssinäni mainitsen ideoimani ja toteuttamani Manner-Suomen maaseudun yleisen kehittämishankkeen Ylä-Kainuun Tarinakartasto, joka on pyydetty myös osaksi Museoviraston hallinnoimaa Aineettoman kulttuuriperinnön Wikipediaa: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Yl%C3%A4-Kainuun_Tarinakartasto

Kun perinteenkeruu on valmis, sovellan tarina-aineistoa myös tarinallisen luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämiseen. Syntyy seikkailu ja kaivattu uudenlainen näkökulma sotiin.

Tutkimus on osa akatemiahanketta Lapland’s Dark Heritage.

Ystävällisesti,
FM **Satumaarit Myllyniemi**
Sälinkäantie 291, 04620 Mäntsälä
satumaarit.myllyniemi@gmail.com
puh. 040 511 7097

VIRPOLUKKUI

Virvon, varvon, vitsasella, kosten pajunoksasella, rikkaaks, rakkaaks, ison talon isännäks, kolmen piian pitäjäks, viikoks velkaa, vuuveks vappaata, annat sie munan vai markan?

Uusi vitsa virvottaa, vanhan kuoren pois kirvottaa, en mie velkakirjaa laaji, enkä paljo palkkaa vaaji, ko mie kauniin vitsan kannan, palkakseni mitä annat?

Mie se virvon viisahasti, taputtelen taitavasti, lykkyä talolle tälle, isännälle ihravatsa, emännälle perä leveä, pojalle hyvä hevonen, tyttäreille punaset posket.

Mie se virvon viinan iest, raha iest rapsuttelen, muna iest muksuttelen.

Virpoi, varpoi, vitsoil selkää, tuoreeks, terveeks, tulevaks vuuveks! Luppaat sie, luppaat sie, viiko päähä velkaa? Jos oot hyvä emäntä, makkaa villavaatteella! Jos oot paha emäntä, makkaa kiviraunioissa!

Virvon, varvon, vitsasella tuorehella tuttuu, siitä mie palkaks vaajin munan, määmmiä tai huttuu!

Virvon, varvon, tuoreeks terveeks, tulevaks vuuveks. Kui monta urpoo nii monta uuhta, kui monta varpaa nii monta vasikkaa, kui monta lehteen nii monta lehmää, kui monta oksaa nii monta orhii, kui monta latvaa nii monta lammasta.

Voilusikka lehmästäis, muna kanastais, pannukakku taikinastais, markka kukkarostais.

Lähde: Saarelaisii tyynis ja myrskyis. Virpoluvut koonnut revonsaarelainen **Maire Uotila**

Annamari – niinko mie hänet muistan

Mie aattelin haastaa **Virra Annamari**st – ei vaa Karhulas, vaa koko pitäjäs tuttu ain naapuripitäjää myöte. Nimeltää hää ol **Annamari Peräkylä** ja hyö assuit naton kans iha maantien varres olevas yhteismökis Virramäel. Annamari ol nääs niin sanottu monitaituri ja tietäjä. Sen takia hänt tarvittiinki eri puolil Kannasta. Annamari ol tuttu pappilaa myöte ja vei viestit etteepäin - niin hyvät ko huonotki. Papit sai tieon, miten maa makkaa.

Tää Nato ol **Anni Kaijanen** ja hää jäi leskeks jo kapina-aikaan. Annamari taas ol olt Pietaris hommis ja sai siellä paljon oppii. Mut hää tul kuitekii takas Suomee ennen kapinaa ja ennen ko raja suljettii. Karhulas tais olla vaa kaks tillaa ko viljeliit sokerjuurikasta, ko se ol niin uutta sillo ja ko tehaski ol Salos saakka. Syksy vuonna 1939 tek jo lokakuus nii kovat pakkase, jot maapinta vet jäähä, eikä pellole pääst ko vast puolepäivä jälkee. Mutt ei olt meijä pellol mänijöitäkää. Kertausharjoitukset olliit täyttöpäätä käynnis. Isä ol Vaahtola puolel jossai tärkiäs hommis. Nii mies- ko naispalvelijatki kutsuttii kottii Koivistol - poika kerttausharjoituksii ja tyttö ilmavarti-

oo. Myös lotat päivystiit Mäkelänmäen näkötornis ja pittiit vahtii, jos niitä naapurloi näkyis taivaal. Vaarana ol, et sokerjuurikkaat ois jäänee maaha. Sisarein **Mailan** ja miun yhteine kammari ol luovutettu kolmelle upseerille ja issäin sai sitä kautta miehii pelloil ja sokerjuurii ajettii taukoamatta asemal.

Edellisen syksyn rovast ol pitänt saarnaa kirkossa ja haukkunt karhulalaiset ahneiks ja syntisiks ko jumalanpalveluksen aikaan kuorma-autot aijaat juurikkaita asemal, niin kui ei ois arkipäin aikaa, ko muut syystyöt ol jo tehty. No Annamari sai tietää tän ja hänelle tul tekemäl asiaa pappilaa. Annamari otti pärekorin käsvarrellee, laitto sinne lankakerän ja sukkapuikot ja lähti Vaahtolaa. Pappilan ovet ol auki ja rovasti Halla päivysti paikall. Annamari ei olt valmist epistolatekstii, vaan hää alotti heti saarnan. Hää alko selvittää, mite Karhula ol hyvä kylä ja mite raa’al taval rovast ol haukkunt saarnassa karhulalaisii. Annamari haasto, ett sen parempii ja ahkerampii ihmisiä ei ol koko maailmas ko karhulaiset. Meil ei ol viel kertaakaa pääst jauhot tai lihat loppumaan. Ja isännät ko näkkööt, ett

miul on rankakuorma alkan alentuu, ni vuorotelle tuovat metsäst tullessaa poltopuita kuuri päähään. Meil on Annin kans aikaa koko keväthalvi niitä pilkkoo. Jos mei yhteine lehmä männöö umpee ni meille tuovat naapurit taloistaan hyvää maitoo. Ei mein tarvii mittää kurrii juuva.

Seuraavana sunnuntaina pappi ol saarnassaa pyytänt karhulalaisilt anteeks. Nii painava ol Annamarin sana pitäjäl. Päteväki hää ol helpottammas toise tuskaa. Ko issää ja äitii rupes kovast kivistämää selkää ja jalkoi, nii sillo juostii hakkee Annamari hieromaa ja kuppamaa.

Molemmat naiset olliit tunnetusti ahkerii. Annamari ol erityise kuuluisa maistuvimma hautajaisrokan keittäjä. Syksyl, ko alko pottuin nosto koneel, niin silloin hyö tulloot molemmat korriin kans uuvan vaon alt ja pimiäs. Pellavalokutuskaa ei koskaa alkanut ilma heidän appuu. Kaike avun ja ystävällisyyden lisäks Annamari ehti katsoo tarvittaes meijä pienempien perrää.

Kylän parasta ihmistä Annamarii viel kiittäen **Kaija Lenkkeri**

Koteja Johanneksen linnuille

Olemme saaneet postia Oitissa asuvalta Seppo Kukkoselta, joka eräällä Karjalanmatkallaan pistäytyi Johanneksessa. Hänen veljensä Antti Kukkonen haavoittui Sakkolassa elokuussa 1941 ja menehtyi vammoihinsa. Antti Kukkonen haudattiin Johannekseen. Veljensä hautaa Seppo ei löytänyt, mutta tutustui Borikseen, jonka kanssa hän vaihtaa nyt kuulumisia ja valokuvia sähköpostin välityksellä.

Seppo kirjoittaa:

Olen syntynyt Antrean Syvälahden kylässä Paavo Taurion sivutilalla Muurkorvessa 31.3.1935. Lähdimme sieltä syksyllä 1939 emmekä enää palanneet. Eri vaiheiden jälkeen päädyimme Lopen Pilpalaan. Pilpalan jälkeen olen asunut lukuisissa eri paikoissa.

Minulle tämä Karjala on ollut jo ”eldankaa”, taakse jäänyttä elämää, kuten laulussa lauletaan. Enhän muista sieltä mitään.

Poikani Ilkka alkoi tehdä moottoripyöräreissuja Venäjälle, ja minäkin heräsin, että sinne pitää lähteä. Nyt on käyty henkilöautolla lukuisia reissuja vuoden aikana. Keväällä taas lähdemme, kunhan kelit paranee.

Löysin syntymäkodin pihan ja asuminen jäljet. Viime kesänä veimme pihan ja kylälle linnunpönttöjä. Ne on värjätty paikalliseen sävyyn, sinisiksi. Johanneksestaikin löytyy sinne viemiäni pönttöjä.

– Seppo Kukkonen –
Hausjärvi

Simo Hörkön suvun jäseniä aikamatkalla menneeseen

Simo Hörkön Sukuyhdistyksen jäseniä kokoontui pitämään vuosikokousta ja muistelutilaisuutta Johannes-Seuran toimistolla sunnuntaina 2.4.2017.

Patentti- ja rekisterihallitus rekisteröi yhdistyksemme sääntömuutoksen 14.9.2016. Uusien sääntöjen mukaan toiminta- ja tilivuosi on kalenterivuosi. Näin ollen vuosikokouksen ajankohdaksi tuli maaliskuun huhtikuu. Kokouksessa käsitelimme sääntöjen mukaiset asiat. Johtokunnan erovuorossa olevat jäsenet Tarja Salminen ja Liisa Fingerroos jatkavat. Irma Tetrin tilalle valittiin Liisa Remes Evan sukuhaarasta. Tämän vuoden toimintasuunnitelmaan hyväksyttiin teema, Simo Hörkön suku osana Suomen itsenäisyyden juhluvuotta. Tätä teemaa toteutamme järjestämällä yhdessä Hörkön Sukuseuran kanssa matkan Johannekseen, tavoitteena tutustua esi-isimme kotipaikkoihin. Syksyllä vietämme itsenäisyytemme 100-vuotis

juhlaa, huomioiden sukumme historia. Piirakka- ja pullakahvin jälkeen muistelimme esi-isimme polkuja Johanneksen ylämaan kylissä. Hörkönmäellä syntyneet aikuisiksi kasvaneet Simon lapset Abraham, Aleksanteri, Eeva, Maria, Karoliina ja Amanda löysivät elämänkumppaninsa naapurikylistä Tikkalasta, Kolmikesälästä, Suonpäästä ja Lippolasta. Taavetti eli elämänsä poikamiehenä Hörkönmäellä.

Eira alusti muisteluhetkeä kertomalla omien esivanhempiensa polusta ylämaan kylissä. Soilella oli mukana isänsä Simon (Aleksanterin pojanpoika) kirjoittama mielenkiintoinen muistelmakirjoitus sukunsa vaiheista rakkaassa Karjalassa. Näistä virisi vilkas keskustelu. Taina Ruuskasella oli mukanaan äitinsä Saara Luhtasen vanha valokuva-albumi, josta löytyi tunteita nostattavia kuvia. Yhdessä kuvassa oli Taavetti ja Karoliina Kaijaisen kolme tytärtä Suonpäässä, kotitalonsa edus-

talla 20-luvun kesämekoissaan. Keskellä oleva lettipäinen tyttö on äitini Sirkka. oikealla on Tainan ja Tarjan äiti Saara ja vasemmalla Sirkkan ja Saaran sisar Lyydia (kuva yllä).

Kuvien avulla saa hienon matkan menneeseen. Samalla aikamatkalla voi löytää pienen palasen omasta mielenkiintoisesta historiastaan.

– Eira Laiho –

Päätälän koulupiiriläiset

KEVÄTTAPAAMINEN

Lauantaina 22.4. klo 13:00 Littoisten monitoimitalolla
Haastellaa, laulellaa ja kahvii saattaa.
Pien paketti mukkaa.

Tervetuloo Littoisii
Johtokunta

Kaislahden koulupiiri kokoontuu lauantaina 29.4.2017 klo 13:00 Littoisten monitoimitalolla, huoneet 1 ja 2.

- Suunnitellaan tulevaisuuttamme - Riittääkö meitä kaislahtelaisia? -
Kotiseutumatka - Juodaan pullakahvit ja haastellaan
Kaikki mukaan, myös muut!

t: Kylätoimikunta

UURAS-KILTA ry:n sääntömääräinen vuosikokous lauantaina 22.4.2017 kello 14.00 Karjalatalon Wiipuri-salissa (3. kerros). Kahvitarjoilu.

Tervetuloa! Uuras-Kilta ry:n hallitus

Kotiseutumatka Viipuriin 27.-29.6.2017 (Ti-To)

Matkan hinta 340 €/henkilö, 2hh:ssa, sis. puolihoito ja ryhmäviisumin. 1 hh lisämaksu 35 €/hlö. Matka on Kaislahden perinteinen matka.

Myös Uuraan saariston kylät, Päätälä, Hannukkalaa, Kivitokee ja Uuras + muut. Majoitus hot. Druzhba, Viipuri, jossa illallinen, aamiaiset, lounas myös Pyöreässä tornissa.

Matkaohjelma 27.6.

06.00 Lähtö, Turku linja-autoasema
06.15 Kaarina, Paraisten tienhaara
n. 07.10 Lohjajarjun ABC
08.30 Helsinki, Kiasman pysäkki
n. 09.50 Loviisa/Siltakylän ramppi
n. 9.55 Kymminlinnan ramppi
11.00 Vaalimaa – mahdollisuus ruokailuun (ei sisälly hintaan)

Rajamuodollisuudet

12.00 Viipurin Veikot, rahanvaihto ja eväsostokset
15.30 Viipuri, majoitus hotelli Druzhba
18.00 Illallinen, sis. hintaan

28.6.

08.00 Aamiainen, jonka jälkeen matka Uuraaseen
15.00 Lounas, Pyöreä Torni, sis. hintaan
Ilta vapaa.

29.6.

08.00 Aamiainen, jonka jälkeen jatketaan kohti toria ja ostoksia
14.00 Kotimatalle

Ilmoittautuminen viimeistään 11.5. 2017 mennessä, varaukset ja tiedustelut: Turun Neva Tours Oy / Saija, Eerikinkatu 20, 20100 Turku, puh. 02 2767 065.

KEULA KOHTI YHDESSÄOLOA

Silja Linen laivoilla arki muuttuu juhlaiksi
jo yhdessä päivässä.

Varaa aikaa yhdessä: silja.fi

- ◆ 30.6.–2.7. Johannes htl Lokki 135 €, htl Viipuri 145 €
- ◆ 7.–9.7. Lappeenranta – Saimaan-kanavaristeily – Viipuri htl Victoria 299 €
- ◆ 7.–9.7. Lappeenranta htl Lappee – Viipuri htl Victoria 199 €
- ◆ 11.–14.7. Pietarin kulttuurimatka 396 €
- ◆ 31.7.–4.8. Pietari – Narva – Tallinna 395 €
- ◆ 7.–11.8. Sotahistoriaallinen matka Vienan Karjala, opas Sampo Ahto 595 €
- ◆ 18.–23.8. Laatokan kierros, opas Sampo Ahto 624 €

Viisumi 12 kk 130 €, Ryhmäviisumi 66 €.

Puhelinnumerot: 020 7931 040
Ritva 040 5542 694, Ari 040 5120 903

StarTours Oy
Ritvan Matkat ja Retket

www.ritvanmatkatjaretket.fi

*** Kaupparomantiikka ***

Sillä se seisoi tien laidassa pinnassaan muhevan keltainen multamaali. Yksiruutuisesta puodin ikkunasta katsoivat Paula-tytön hymyilevät kasvot. Asunnon ikkunat olivat kuusiruutuiset, ja niistä pilkistelivät pitsiset salusiinit. Ulkorappusten edessä seisoi puinen, kaluttu puomi, johon isännät laittoivat hevosensa kiinni siksi aikaa, kun hoitelivat kauppa-asioitaan.

Sisään astuessa tulvahti nenään vastajauhetun kahvin aromikas tuoksu. Vanhasen kauppia-pariskunta seisoi tiskin takana. Heillä oli yllään valkoinen työtakki ja päässään moitteettoman puhdas suikkalakki. Tavarat seisoivat sievissä riveissä seinällä olevissa puuhyllyissä. Sieltä löytyi kaikkia tykötärpeitä, mitä pienten maalauskyläien väki tarvitsi.

Voipaperiin käärityt voipaketit komeilivat suorissa pinoissa hyllyn reunalla. Vielä pesälämpimät munat odottivat ostajiaan puisessa laatikossa. Läpivalaisukone osoittautui hyvin tarpeelliseksi. Sillä ikään kuin röntgenkuvattiin munat ja näin nähtiin, olivatko ne varmasti tuoreita. Jauhosaikit kököttivät puodin nurkassa sulassa sovussa maitotonkkien kanssa. Tonkissa ei ollutkaan mitään vain lirulientä, vaan ravitsevaa maalaislehmien maitoa. Sieltä kauppiaas sitten mittasi litranmittalla jokaiselle ostajalle hänen haluamansa määrän tätä kellanvalkoista herkkua. Kotona sitten voi hinkin päältä kaapia paksua kermaa vaikka kahvin valkaisuun.

Meidän navetassa asusti ynisevä Mansikki-lehmä ja puuhakkaita kanoja kukko komentajanaan. Näin ollen emme tarvinneet kaupan maitoja ja munia. Mutta jauhot, suola ja hiiva olivat tuiki tärkeitä. Niistä äiti leipoi ruisleipää ja vesivehnästä suuressa puu-uunissa.

Kaupan tiskillä, hyvin näkyvässä paikassa, houkuttelivat koreat kretonkipakat. Niihin naispuoliset asiakkaat loivat kaihoisia katseita. Saisipa tuosta palan kangasta vaikka uuden esiliinan ompeluun. Kotona poljettava Singer-kone odottikin työvuoroaan. Äidin rahat eivät tuollaisiin ylellisyyksiin joutaneet. Sodan jälkeisinä pulavuosina ommelttiin vaatteita vanhoista asusteista. Ratkottiin, käännettiin ja pestiin. Aluspuoli tuli päällyspuoleksi, ja niin näytti vaate ainakin melkein uudelta.

Kaupankäyntiä silloin ennen. Kuva: Piikkiö-Seura.

Mutta ne karamellit! Vesi valui pienen tytön kielelle, kun hän katseli nekkuja ja punaisia tikkukaramelleja. Ikään kuin makuuasennossa olevissa, läpinäkyvissä lasipurkeissa kiiltelivät hedelmäkaramellit. Jotkut niistä olivat pyöreitä ja jotkut pitkulaisia. Tytön leuka ylettyi juuri ja juuri purkkien korkeudelle niin että hän voi ihailla auringossa kimaltavia namusia.

Rahaa ei ollut koskaan enempää kuin mitä tarpeellinen ruoka maksoi. Oli turha pyytää äidiltä mitään. Hän piti kukaron nyörit tiukasti kiinni. Joskus harvoin isä toi tuliaisiksi karamelleja, nekin kaupunkireissulta ostettuja. Tytön ihailivat silmät siirtyivät kahvikuppeihin, jotka seisoivat hyllyn toisessa päässä. Yksi kuppipari oli ylitse muiden. Siihen oli kruusattu sinisiä kukkia ja ripa oli hauska kourerolla. Tassin reunassa hohti kaipa kultareunus. Tuollaisen kun joskus saisi!

Kun äiti oli saanut suolapussin, hiivapalan ja viimeisellä kortilla kahvia tiskin alta, oli maksun aika. Hilikka-kauppiaas otti äidin rahan ja veivasi kassakoneen kammesta. Kone aukesi iloisesti kilahtaen ja nielaisi tyytyväisenä paperisetelin. Oli aika lähteä. Töppöset tuntuivatkin jo möriltä kun lumi oli sulanut puodin lattialle lätäköksi.

Ulko-oven jo sulkeuduttua äidin ja tyttären perässä kuului kauppiaarouvan kutsuva ääni. Tyttö pyörähti sukkelaasti takaisin kaupan puolelle ja otti silmät loistaen vastaan punaisen hedelmäkaramellin, jonka rouva kauppiaas hänelle ojensi alumiinisesta kauhasta. Vielä kotiportillakin pieni karamellin näpykkä tuntui kielen päällä.

– Ella Heino –

Suomi 100 luentosarja Paimiosalissa klo 18

(Vistantie 18, Paimio)

To 20.4. Prikatinkenraali Pentti Airio:
Paimiolaiset sodan koettelemuksissa 1939–1944.

Luennot syksyllä (tarkennuksia myöhemmin):
To 7.9. Suomenhevospasvattaja S. Posio:
Suomenhevonen

To 12.10. Kirjailija Anna Kortelainen:
Elämää saarella:
Vasili Kandinski ja Sergei Rahmaninov Suomessa 1917

Marras-joulukuu Historioitsija Timo Soikkanen:
Kekkonen ja naiset

Pääsymaksu 6€/luento tai luentopaketti yht. 28€
Lippuja myydään myös ovella ½ tuntia ennen luentoja

Ilmoittautumiset ja lisätiedot:
www.opistopalvelut.fi/paimio tai p. 02 474 5316
Järj. Paimion opisto ja Paimion Karjalaseura ry

Pidämme oikeudet muutoksiin

Autokorjaamo Testipiste oy

Hallimestarinkatu 22
20780 KAARINA

Puh. (02) 243 5585
Faksi (02) 243 5100
Gsm (0400) 824 767
markku.hiiri@testipiste.fi

Johannekselainen

Johannekselainen ilmestyy 9 kertaa vuodessa

Kustantaja ja julkaisija:

Johannes-Seura ry

Toimisto:

Myllytie 1 (Kirkonkulma) 21500 Piikkiö, puh. 02-4795 118

Avoimna: keskiviikkoina klo 12-17 ja kuukauden ensimmäisenä ja kolmantena arklauantaina klo 10-15. (ks. sivu 2)

www.johannes.fi

sähköposti: Johannesseura@elisanet.fi

Päätoimittaja:

Hannu Rastas, Saksantie 89, 21500 Piikkiö

Puh: 050-3541 363

Sähköposti: hannu.rastas@dlc.fi

Lehtitoimikunta:

Marjatta Haltia, Liisa Katajainen, Sari Scimone,

Kaija Sipilä, Outi Sivosavi ja päätoimittaja.

Lehden toimittajia:

Kaikki lukijamme, johannekselaiset ja heidän ystävänsä.

Ilmoitushinnat: 0,55 €/palstamm (perusteena 4-palstainen sivu, palstan maksimileveys 70 mm).

Säännöllisistä jatkuvista ilmoituksista alennus.

Kuolinilmoitukset:

- korkeus < 10 cm = 80 €

- korkeus enintään 10-15 cm = 100 €

Kiitosilmoitukset: 5 €.

Tilaushinnat vuonna 2017:

Vuosikerta (9 lehteä) 30 € Suomi ja Ruotsi, muut maat 35 €.

Lisänumerot 3 €/kpl + mahdolliset toimituskulut.

Piikkiön Osuuspankki FI54 4714 1020 0595 46.

Toimituksellinen aineisto:

Lukijoiden kirjoituksia ja kuva-aineistoa otetaan muokattavaksi julkaisemista varten tai julkaistavaksi sellaisenaan.

Vastuu ja päätökset julkaisemisesta ovat toimituksen. Julkaisemisen jälkeen alkuperäiset kuvat palautetaan, muu aineisto pyydetään.

Vastuu ilmoituksista:

Puhelimitse annettuihin ilmoituksiin sattuneista virheistä lehti ei vastaa. Ilmoituksen poisjäämisestä tai muusta julkaisemisesta sattuneesta virheestä lehden vastuu rajoittuu enimmillään ilmoituksesta maksetun hinnan palauttamiseen.

Taitto: Esa Haltia

Sata-Pirkan Painotalo Oy